

**Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының "Арча 6 нчы номерлы
урта гомуми белем мәктәбе" муниципаль бюджет гомуми белем учреждениесе**

8 нче сыйныфның татар төркемендә уздырылган дәрес планы

Тема: Жөмлэдә сүзләр бәйләнешен кабатлау.

Укытучы:

югары квалификацион категорияле

татар теле һәм әдәбияты укытучысы

Газизова Эльмира Илгиз кызы

**8 нче сыйныф.
Татар теле дәресе.**

“ _____ ”

20 _____ нч _____ ел.

Тема	Жәмләдә сүзләр бәйләнеше кабатлау.
Максат	Жәмләдә сүзләр бәйләнеше турында белемнәрне тирәнәйтү, гомумиләштерү; 1) укучыларның анализ ясау, гомумиләштерү, мөстәкыйль фикерләүләренә ирешү; алган белемнәрне куллану күнекмәләре үстерү; 2) эшлекле, хезмәт сөючән булырга теләк булдыру, омтылыш уяту.
Планлаштырылган нәтижеләр	Жәмләдә сүзләр бәйләнеше төрләрен танып, сөйләм төзегәндә бәйләүче чараларны дәрәс итеп куллана белү.
Дәрәснәң тибы	Белем һәм күнекмәләренә актуальләштерү дәрәсе.
Төп төшенчәләр	Жәмләдә сүзләр бәйләнеше, бәйләүче чаралар.
Предметара бәйләнеш	Әдәбият.
Эшне оештыру төрләре	Фронталь, индивидуаль, төркемнәрдә эшләү.
Чыганаclar	• төп: дәрәслек; • өстәмә: слайдлар, карточкалар, күнегүләр җыентыгы, электрон дәрәслек.

Дәрәс барышы.

I. Оештыру, мотивлаштыру.

- Исәнмесез. Хәерле көн, кадерле укучылар һәм хөрмәтле кунаclar!

- Мин – Газизова Эльмира Илгиз кызы Арча шәһәрненә 6 нчы мәктәбнәдә татар теле һәм татар әдәбияты дәрәсләрен укытам. Барыгызга да хәерле эш көннәре теләп, дәрәсебезне башлайбыз.

- Укучылар, менә бу шигырь юлларына игътибар итегез әле:

И сабийлар! Эшләгез сез, иң мөкаддәс нәрсә — эш,

Эш агачы һәрвакытта бик юмарт китрер җимеш.

- Ул шигырь юлларын кем язган?

- Мәшһүр якташ шагыйребез Габдулла Тукайның “Эшкә өндәү” шигыреннән бу юллар.

- Әйе. Г. Тукай ул шигырен 1911 нче елда Казан чорында язган. Бу юллар безне нәрсәгә чакыра?

- Хезмәткә.

- Әйе. Ул безнәң бүгенге дәрәсебезгә эпиграф та.

II. Дәрәскә максат һәм бурыclar кую. Укучыларның уку эшчәнлеген мотивлаштыру.

- Укучылар, сүзләр нәрсәләрдән оешалар?
- Авазлардан.
- Әйе. Ә сүзләрдән жөмлө төзү өчен, нишлэргә кирәк?
- Жөмлө төзү өчен, сүзләрне бер-берсенә бәйлэргә кирәк.
- Әйе. Жөмлөләр төзү өчен, без жөмлөдә сүзләр арасында бәйләнеш төрлөрөн, аларның бәйләүче чараларын аера белергә тиеш. Дәрәс итеп сөйләм төзи белү – безнең иң төп максатларыбызның берсе. Без инде алдагы дәрәсләрдә жөмлөдә сүзләр бәйләнеш төрлөрөн, аларга хас булган билгеләрне өйрәндегез. Димәк, бүгүнгә дәрәстә нинди лингвистик максатларга ирешергә тырышырбыз?
- Бүгүн без жөмлөдә сүзләр бәйләнешен гомумиләштереп кабатларбыз. Төрле биремнәр, күнегүләр эшләрбез. Алган белемнәребезгә нәтижә ясарбыз, жөмлөдә бәйләүче чараларны куллана белергә өйрәнербез.
- Димәк, бүгүнгә дәрәсебезнең темасы нинди булыр?
- Дәрәсебезнең темасы: “Жөмлөдә сүзләр бәйләнешен кабатлау”.

III. Белемнәре гомумиләштерү һәм системалаштыру.

- Укучылар, экранга игътибар итегез әле. Нәрсә күрәсез?
- Жөмлөдә сүзләр бәйләнешенен моделен. Ләкин анда күп мәгълүмат әлегә юк.
- Әйе. Ә менә дәрәс ахырында сезнең алдыгызда булган ул схема жөмлөдә сүзләр бәйләнеше турында мәгълүматлар белән тутырылган булырга тиеш.
- Укучылар, жөмлөдә сүзләр бәйләнешен нинди ике төркемгә бүлеп карыйбыз? Кем жавап бирә?
- Тезүле бәйләнеш һәм ияртүле бәйләнешкә.
- Ә ни өчен шулай бүленә?
- Жөмлөдә сүзләрнең бер-берсенә иярәп яки бер-берсе белән тезеләп бәйләнүләренә карап.
- Бик яхшы. Дәфтәрләрегезне ачыгыз да бүгүнгә числоны һәм сыйныф эше дип язып куегыз. Без хәзер сайланма диктант язабыз. Мин укыган жөмлөләрдән, тезүле бәйләнештә торган сүзләрне генә сайлап алып, беренче баганага, ә ияртүле бәйләнештә ачыккаулы мөнәсәбәттә булган берәмлекләренә икенче баганага язарбыз. Ә Азалия магнит тактада ике бәйләнешкә караган бәйләүче чараларны аеру күнегүләрен үтәр. Тыңлыйбыз.
- *Тырышкан табар, ташка кадак кагар. Ике уйла, бер эшлә. Кешегә иң кирәге — якты йөз, жылы сүз. Эшләгән эш, әйтелгән сүз онытылмый.*

Тиндәш кисәкләр	Сүзтезмәләр
табар, кагар	ташка кагар
уйла, эшлә	ике уйла
йөз, сүз	бер эшлә
эш, сүз	кешегә кирәге
	якты йөз
	жылы сүз
	эшләгән эш
	әйтелгән сүз

- Хәзер парларда бер-берегезгә эшләрегезне бирәп тикшертегез һәм, сыйныфташыгызының төзәтүләрен исәпкә алып, үзегезнең эшегезне бәяләп,

“Үзбәя битенә” шартлы билге куегыз. Дәрес буена һәр эшегезне шулай бәяләп барырсыз.

Жөмләдә сүзләр бәйләнешен кабатлау темасы буенча 8 нче А сыйныфы укучысы _____	
үзбәя бите	
Сайланма диктант	
Бәйләүче чараларны аеру	
Телдән җаваплар	
76 нчы күнегү	
Тест эшләү	
Жөмләдә сүзләр бәйләнеше моделен төзү	
Гомуми бәя	

- Хатасыз эшегез өчен, + (плюс); төгәл эшләнмәгән эшегез өчен, сорау билгесе (?) куегыз. Дәрес буена үзегезнең танып-белү эшчәнлегезне бәяләп барырга онытмагыз.
- Ә Лилия белән Алия такта янында язып, бер-берсенә эшләрен тикшереп чыгарлар.
- Бик яхшы. Үз эшегезне бәяләгез. Һәрберегез схемаларда нинди берәмлекләр барлыкка килүеннән чыгып, ике төркемнең дә исемен язып куегыз.
- Укучылар, жөмләдә сүзләр бәйләнешенә моделенә игътибар итик әле. Нәрсә дип яздык?
- Тиндәш кисәкләр, сүзтезмәләр.
- Азалия, сүз сиңа. Бәйләүче чараларны әйтеп чык әле. Ә без экран буенча тикшереп барабыз.
- Яхшы. Бу мәгълүматларны жөмләдә сүзләр бәйләнешенә моделенә өстәп куябыз.
- Укучылар, хәзер без схеманы тутырып бетерә алабызмы инде? Шул схема буенча жөмләдә сүзләр бәйләнеше турында үзләштергәннәрен кем сөйләп чыга?

IV.Белем һәм осталыкларны яңа ситуациядә куллану.

- Яхшы, укучылар, хәзер без сезнең белән әле генә сөйләгәннәрен практикада кулланып карарбыз. Дәреслек буенча 76 нчы күнегүне биремә буенча үтәү.
- Рәхмәт. Эшегезне бәяләгез.

V.Белемне үзләштерү дәрәжәсен ачыклау.

Тест үтәү.

1.Сүзтезмә күрсәтелгән рәтне билгелә.

1. гөмбә
2. чебен гөмбәсе
3. зур гөмбә
4. Гөмбә үсә.

2.Урмандагы чәчәкләр сүзтезмәсендәге бәйләүче чараны билгелә.

1. сүз тәртибе
2. – дагы кушымчасы
3. – ләр кушымчасы
4. янәшә торы

3.Укырга дип бару сүзтезмәсендәге бәйләүче чараны билгелә.

1. – у кушымчасы

2. – га кушымчасы
3. дип бэйлек сүзе
4. сүз тәртибе

4. **Кызыл күлмэк** сүзтезмәсендәге бэйләүче чараны билгелә.

1. – ыл кушымчасы
2. фигыль формасы
3. янәшә тору
4. сүз тәртибе

5. **Ике бүлмә** сүзтезмәсенә исемдәрәс күрсәтелгән рәтне билгелә.

1. исем сүзтезмә
2. сан сүзтезмә
3. фигыль сүзтезмә
4. сыйфат сүзтезмә.

Эшне тикшерү һәм бәяләү.

VI. Рефлексия, үзбәя, бәя, өй эше.

- Жөмләдә сүзләр бэйләнешенән башка яшәп буламы? Ул ни өчен кирәк?
- Бэйләүче чаралардан башка жөмлә дә төзелмәскә мөмкин. Жөмләдә сүзләр бэйләнешә фикерләребезне белдерер өчен кирәк.
- Укучылар, без дәрәскә нинди максатлар куйган идек әле? Үзбәя битенә карап һәр укучы үз эшенә гомуми бәя куйсын да түбәндәге таблица буенча ирешкән максатлары һәм киләчәккә бурычлары турында сөйләп чыксын.

Нәрсә белергә теләгән идем?	
Нәрсә белдем?	
Дусларыма нәрсә сөйләр идем?	

- Өй эше итеп, 1) һәр укучы да мәжбүри үтәү өчен, дәрәслекнең 45-46 нчы битләрендә бирелгән 75 нче күнегү;
- 2) Теләгән укучыларга гына “Хезмәт сөю” темасына мөкальләр язып килү;
- 3) “Минем кем булырга теләм?” дигән темага ижади эш эшләү бирелә. Язып куегыз.

Укучылар, сез бүгенгә дәрәстә куйган сорауларга җавап таба алдыгызмы?

- Әйе, бик дәрәс.
- Яшьлегендә күп тырышсаң, эшкә бирсәң чын күңел, Каршыларсың картлыгыңны бик тыныч һәм бик җиңел, - дип язган бөек Г.Тукай.
- Укучылар, мин сезнең барыгызының да сәламәт булып, эти-әниләрегезне бары яхшы эш-гамәлләр белән куандыручы, эшчән, тәртипле, юмарт, акыллы һәм бәхетле, заманыбызга кирәкле шәхесләр булып үсеп җитүегезне теләм. Дәрәсебез тәмам. Сезгә барысы өчен дә зур рәхмәт!